בסוד שיח

הדליקו נרות לזכרם

לרגל יום השואה והגבורה החל ביום שלישי, כ"ז ניסן, אנו מביאים כאן מזכרת מאחת הטרגדיות הקשות שחווה עם ישראל בימים ההם בזמן הזה.
מועתק כאן מכתב מרגש של הורים שכולים משארית הפליטה שאיבדו את בנם יחידם מאיר פבר, שנפל בקרב במלחמת העצמאות.

העתק

יהושע פבר וחיה פבר
אצל דב לופטגלס
יפו "ג'בליה"
רח' ג' 231

תל־אביב, 17.5.49

לכבוד
ראש הממשלה
מר דוד בן־גוריון
מאוד נכבד ונעלה,

הננו מרשים לנו בזה לבקש את כב' הרם לעיין בדברינו דלקמן, אשר יוצאים מתוך לב שבור ורצוץ של הורים שכולים אשר אבדו את בנם היחיד בנגב ונשארו עזובים בלי כל עוזר וסומך.

אנו הח"מ מקרנץ – פולניה באנו הנה לפני שבוע ממחנה לינץ באוסטריה ונודע לנו כאן הבשורה המחרידה והמדהימה אשר בננו היחיד מאיר פבר נפל ביום 19.10.48 בקרב על כתריה לפי העתק התעודה אשר מצורף כאן. הוא היה המשענת היחידה שלנו; כי הננו אנשים זקנים והלשים אשר עברו עלינו כל הוד מדורי גהינום בפולניה גרמניה ורוסיה ובמחנה ההשמדה וכו'. כל תקותנו היתה בבננו זה ולבסוף בבואנו הנה נשבר לבנו לרסיסים ואין כח לשאת את הצער והיגון הגדול. יש במיוחד לציין כי בננו התנדב מעצמו ועוד ארגן 40 בחורים אחרים באוסטריה והביא את כולם באופן מיוחד מחו"ל לצבא ההגנה להשתתף בקרב למען המולדת – והוא נפל ברמי ימין בעודו בן 21 שנה.

אנחנו עכשיו חסרי אונים ואובדי עצה ואין לנו שום אמצעים כספיים להגיע לידי איזה מקור פרנסה אשר יתן לנו קצת נחום וחיי כבוד ביגיע כפינו בארץ האבות.

אי לזאת בקשתנו שטוחה לפני מעלת כב' הרם שיתחשב בלבו בכל האמור מתוך רחמנות והבנה ויתן לנו את האפשרות לקבל דירה וחנות ביפו.

הננו מלאי תקוה שדברינו הנ"ל ימצאו אוזן קשבת ונקבל תשובה חיובית בהקדם – והננו מודים מראש.

ברגשי כבוד והוקרה רבה
(–) יהושע וחיה פבר

באתר "יזכור" של משרד הביטחון [דף לנופלים] נכתב על הבן מאיר פבר: בן 21 בנופלו. בנם־יחידם של חיה ויהושע, נולד ביום ט"ז באדר א' תרפ"ז (18.2.1927) בעיר קריניצה שבדרום גליציה, פולין ולמד ב"חדרים" ובבית־ספר יסודי. במלחמת העולם השניה התגלגל עם המשפחה בנתיב הפליטים לרוסיה. שם למד מכונאות רכב ועבד במקצוע זה. אחרי המלחמה חזרה המשפחה לפולין ויצאה לאוסטריה למחנה־עקורים ליד לינץ. מאיר היה חבר פעיל ב"הפועל המזרחי", מדריך נוער והתאמן שם ב"הגנה".

מאיר עלה ארצה בחודש יוני 1948, התגייס מיד לצה"ל ושירת כמקלען. כמו כן, שימש מקשר בין מטה הגדוד לפלוגתו ונודע כחייל אמיץ הנלחם מתוך התלהבות דתית לקידוש השם. הוא השתתף בקרבות בצפון הארץ ולאחר־מכן נטל חלק במבצע פריצת הדרך לנגב. מאיר נפל בעת מבצע "יואב" לפריצת הדרך לנגב, ביום ט"ז בתשרי תש"ט (19.10.1948) בקרב על כרתיה.
ביום י"ב בטבת תשי"א (21.12.1950) הובא למנוחת־עולמים בבית־הקברות הצבאי בהר־הרצל בירושלים.

תפילה על אכילת חמץ בפסח

אסירי מחנה ברגן־בלזן לא יכלו לקיים את המצוות והמנהגים הקשורים לחג הפסח. כתחליף רוחני חיבר עבור הרב לוינסון, תפילה מיוחדת שאיפשרה להם לשמור על הזהות היהודית בתנאי התקופה.

אבינו שבשמים, הנה גלוי וידוע לפניך
שרצוננו לעשות רצונך
ולחוג את חג הפסח באכילת מצה
ובשמירת איסור חמץ,
אך על זאת דאבה לבנו
שהשיעבוד מעכב אותנו
ואנחנו נמצאים בסכנת נפשות.
הננו מוכנים ומזומנים לקיים מצוותיך:
וחי בהם – ולא שימות בהם
ולהזהר מהזהרתך – תשמר לך
ושמור נפשך מאוד.
על כן תפילתנו – שתחיינו ותקיימנו ותגאלנו במהרה
לשמור חוקיך ולעשות רצונך
ולעובדך בלבב שלם אמן.

(ברגן–בלזן, פסח תש"ד
מאת הרב לוינסון הי"ד מהולנד)
נמסר ל"יד ושם" על־ידי יוסף פרייזן, אסיר במחנה ברגן־בלזן, שאמר את התפילה, יחד עם שאר עצירי המחנה, פסח תש"ד – 1944.
(מפרסומי המכון ללימודי השואה ע"ש ת. איינשטין, חיפה)

מחצרות אדמו"רים וחסידים

האם מותר לצורך פיקוח נפש?

ההיסטוריון הרבני, הרב צבי וינמן, חוקר זה שנים סוגיות שעניינן פעילויות בינלאומיות של "אגודת ישראל" במאה העשרים.
אנו מביאים כאן קטעים מהמאסף שלו על שיתוף הפעולה בהצלת יהודים בתקופת השואה בין החרדים לבין "החילוניים לסוגיהם והציונים הדתיים".

עמדת הגרח"ע גרודז'נסקי

"ערב מלחמת העולם השניה נעשו מאמצים להצלת היהודים מאירופה וכדי להכנס לארץ ישראל היו צריכים רשיון משלטונות המנדט – סרטפיקט בלע"ז. לרב הראשי הרב יצחק אייזיק הרצוג היתה השפעה על נותני הסרטפיקטים. היו טענות מצד חלק מהמחנה החרדי על הפניה אליו בהיותו קרוב לחוגי המזרחי.

בענין הקשר של היהדות החרדית ועולם התורה עם הרב י. הרצוג בנושא זה, יש לעיין במכתב מהרב חיים עוזר גראדזענסקי, שנשלח מוילנא ביום ה', ח"י אר"ש ת"ש, ועוסק בענין שיתוף פעולה בענייני הצלה:

"הרה"ג כבוד ידידי היקר והנעלה שוחר תורה ומצוה עסקן ורב פעלים כש"ת מוהר"ח אייז נ"י, בצ־ריך.
...מה שכתב ע"ד הרב ר' מאיר קרליץ שי' בארה"ק לא אדע מזה. אך קובן כי הישיבות פנו להרב הרצוג אודות סרטיפיקטים ודעתם שיש לו השפעה בענין זה וגם אני כתבתי אליו ולהאגודה כמה פעמים, בקשר במקום של פקו"נ אין מדקדקים על פוליטיקה".
(צלום המקור בידי הרב וינמן).

עמדת החזון איש

בנושא זה של שתוף פעולה עם החילונים והציונים הדתיים בארגונים שאמורים היו לעסוק בהצלת יהודי אירופה בתקופת השואה לגביה טען הגרח"ע גרודזענסקי, "במקום פיקוח נפש, אין מדקדקים על פוליטיקה", מצאתי את חוות דעתו של מרן החזו"א זצ"ל. במשמרת חומתנו קונטרס ז', ה' מטו"ם כ"ז מנ"א תשכ"ג (ילקוט מאמרים מאנשי נטורי קרתא), פורסם מאמר "בדרכיך חיינו" (מאחד מראשי הישיבות באירופה).

"גם זאת זכורני בשעה שבאה השמועה על גזרת השמד ר"ל על יהודת אירופה, והיה נדמה איזה אפשרות להציל עוד שארית והוא על ידי ההשתתפות עם הסוכנות הציונית. ונשאלה על ידי אחד מראשי העסקנים החרדים אל מרן החזו"א זיע"א, ומרן ענה לו וכי כלום אנו מצווים לעסוק בהצלת נפשות הלא רק כדי לעשות מצוותו ית' ושאם נביח ההצלה, יתבעו אותנו ביום הדין, מובטחני אם יבוא יום הדין וישאלוך למה לא הצלת ויענה כבודו מפני שהיה אפשר רק על ידי השתתפות עם הציונים, ולהשתתף עם הציונים אי אפשר, מובטחני שיקבלו תשובה זו!"

בעת פרסום המאמר הנ"ל לא הוזכר שמם של הכותב והשואל. אולם בתמוז תש"ס פרסם הרב אליקים שלזינגר חתנו של רבי משה בלוי מנהיג אגו"י ונכדו של רבי יעקב רוזנהיים ממיסדי אגו"י, את ספרו "הדור והתקופה". הספר מכיל רשימות וזכרון מהנהגותיהם של החזון איש והגרי"ז מבריסק.

בעמוד רי"א הוא כותב:

"קרוב לסוף המלחמה כשהתאמתו הידיעות בארי"י על חורבן יהודת אירופה, ונסו העסקנים להשתדל ע"י הצלת שארית הפליטה, נסע מו"ח ז"ל שהיה מראשי העסקנים בענייני הצלה לשאול את פי החזו"א שהיות וכל הקשרים עם יהודת הגולה הם רק ביד הסוכנות הציונית, ורק על ידי דרכם אפשר לעשות ובלעדם כמעט אי"א לעשות מאומה, האם מותר לצורך פיקו"נ להשתתף עמהם, וענה לו החזו"א למה כב' צריך לעסוק בענייני הצלה, כי כאשר יבוא לאחר מאה ועשרים שנה לבי"ד של מעלה יתבעו ממנו הרי היה בידך להציל, ולמה לא הצלת, אם יענה שלא היה באפשרות להציל רק על ידי שתפות עם הסוכנות ועם הציונים הרי "אני ערב" שיקבלו את התשובה".

כאן כבר מפרש הכותב שהשואל את החזון איש היה חותנו רבי משה בלוי.

כשתוכן דברי החזו"א פורסמו במסגרת מאמר ב"יתד נאמן", נשמעו טענות על אמינות מוסרי הדברים. לאור זאת, נשלח מכתב לגאון ר' חיים קנייבסקי, ובסיומו נכתב:

"...יצאו עוררין שהדברים יצאו מפיו של מרן החזו"א זצ"ל. אבקש מכת"ר באם הדברים ידועים לו, שזו אכן היתה דעתו של מרן החזו"א לאשר ד"ז".

תשובת הגר"ח היתה:

"אין ידוע לי, אבל הם מסתברים".

כותב הרב וינמן:

האם היתה כאן מחלוקת בין גדולי ישראל בענין שיתוף פעולה עם הציונים בכל הנוגע להצלת יהודי אירופה? לכאורה לא. מכתבו של מרן הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל התייחס לגבי שיתוף פעולה עם הרב הרצוג, שהיה יהודי שומר תורה ומצוות, השאלה ששאל רבי משה בלוי את מרן החזון איש, התייחסה לסוכנות הציונית, וההבדל גדול וברור.

עמדת רבי אהרן ראטה

גם האדמו"ר רבי אהרן ראטה בעל השומר אמונים הביע דעתו בנדון. בספרו של הרב אליהו שטרנברג על האדמו"ר "עובדא דאהרן" שנדפס בתשמ"ו עמוד רס"ג הובא:

"באמצע המלחמה העולמית, כשבאו השמועות הנוראות מחו"ל על הצרות וההריגות הגדולות, ורבינו רצה להציל את משפחתו וקרוביו מגאוהאריגה, היה זקוק לאחד עשר סערטיפיקאטן, היה אחד אשר היה בנו של חסיד מפורסם, אבל הוא בעצמו היה כבר משתייכם להמזרחי, והוא בא והציע לרבינו שיוכל להשיג את הסערטיפיקאטן, בתנאי שרבינו ילך למשה שפירא (ראש מחלקת העליה בסוכנות) לבקש ממנו זאת, סירב ואמר: אני לא אלך לבקש טובה ממזרחיסט, חלילה לי מעשות זאת זה יהיה חילול השם. אחר כך ביקש האיש הנ"ל שרבינו אין צריך ללכת רק שיכתוב פתקא לשפירא וירשום בקשתו, וזה כבר יספיק להשיג הסערטיפיקאטן, גם על זה ענה רבינו בשלילה שלא יעשה דבר כזה, אשר זה גם כן חילול ה'. וכשהלה טען הלא זה ממש פיקוח נפש להצילם ממוות בטוח, אמר רבינו בטוח אני שכשאלו את גיסי הצדיק ר' שמואל האם רוצה להינצל על־ידי חילול ה', אז יגיד שהוא מוכן להישרף על קידוש השם, ולא יגרום חילול ה' על ידו, ואחר־כך ביקש האיש הנ"ל מרבינו שילך לבקר אדמו"ר זקן וחשוב גדול, אשר היה מקורב למזרחי, והוא יש לו השפעה על שפירא, וזה גם כן יועיל בלי ספק לקבל הסערטיפיקאטן, אבל גם לזה סירב רבינו...

ובסופו של דבר כשהשתדלן הנ"ל הציע ששני תלמידים ילכו ויבקשו משפירא הסערטיפיקאטן, לא התנגד רבינו לזה, רק אמר: איני מאמין שיהי' לו זכי' כזה לעשות מצוה גדולה זו, להציל את גיסי הצדיקים ממות לחיים. וכך היה שפירא נתן את הסערטיפיקאטן, ואף על פי כן לא הועיל להצילם".

schiffs@013.net.il

עורכת המוסף לימור גריזים־זוגן Email: grizim@hotmail.com עיצוב גרפי נטלי פנוב תגובות: ת. ד. 57010 תל אביב 61570